

Številka: Up-79/06-13

Datum: 12. 6. 2008

O D L O Č B A

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Vesne Kolarič, Ptuj, ki jo zastopa Martin Graj, odvetnik na Ptuj, na seji 12. junija 2008

o d l o č i l o:

Sklep Višjega sodišča v Mariboru št. I Cp 1991/2005 z dne 11. 10. 2005 se razveljavi in se zadeva vrne Višnjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

O b r a z l o ž i t e v

A.

1. V nepravdnem postopku je pritožnica (skupaj z eno od solastnic) vložila predlog za ureditev razmerij med solastniki. Nepravdne stranke so namreč solastniki nepremičnin (šest parcel in objektov na teh parcelah), vsak do 1/3. Sodišče prve stopnje je predlogu ugodilo in določilo način uporabe nepremičnin v solastnini. Zoper prvostopenjski sklep je nasprotni udeleženec vložil pritožbo, ki ji je Višje sodišče ugodilo in sklep sodišča prve stopnje spremenilo tako, da je predlog za ureditev razmerij med solastniki zavrglo. Svojo odločitev je oprlo na 67. člen Stvarnopravnega zakonika (Uradni list RS, št. 87/02 – v nadaljevanju SPZ). Sprejelo je stališče, da uporaba stvari v solastnini ne spada med posle rednega upravljanja in da le o poslih rednega upravljanja lahko odloči sodišče v nepravdnem postopku, če se solastniki ne morejo sporazumeti, posel pa je nujen za redno vzdrževanje stvari.

2. Pritožnica v ustavni pritožbi zatrjuje kršitev pravic iz 22., 23., 34., 35. in 56. člena Ustave. Višnjemu sodišču očita, da ji je z izpodbijano odločitvijo odklonilo sodno varstvo in s tem kršilo prvi odstavek 23. člena Ustave. Po mnenju pritožnice je pravno zmotno stališče Višjega sodišča, da strankam ne gre pravno varstvo in pravica do postopka v primeru, če ni soglasja o uporabi stvari v solastnini. Pritožnica opozarja na prvi odstavek 112. člena Zakona o nepravdnem postopku (Uradni list SRS, št. 30/86 in nasl. – ZNP), ki med drugim predvideva odločanje sodišča v nepravdnem postopku tudi glede "uporabe stvari v solastnini". V primeru, da bi Ustavno sodišče soglašalo s stališčem Višjega sodišča, pa pritožnica predlaga presojo ustavnosti 67. člena SPZ.

3. Senat Ustavnega sodišča je s sklepom št. Up-79/06 z dne 27. 2. 2008 ustavno pritožbo sprejel v obravnavo. Višje sodišče je bilo v skladu s prvim odstavkom 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – ur. p. b. – v nadaljevanju ZUstS) obveščeno o sprejemu ustavne pritožbe v obravnavo. V skladu z drugim odstavkom 56. člena ZUstS je bila ustavna pritožba poslana drugima dvema udeležencema nepravdnega postopka, ki nanjo nista odgovorila.

B.

4. Izpodbijani sklep Višjega sodišča temelji na stališču, da glede na 67. člen SPZ določitev načina rabe stvari v solastnini ne spada med posle rednega upravljanja, zato o tem ne more odločati sodišče v nepravdnem postopku (sodišče namreč lahko odloči le o poslih rednega upravljanja, če se solastniki ne morejo sporazumeti, posel pa je nujen za redno vzdrževanje stvari). Po mnenju pritožnice je takšno stališče Višjega sodišča pravno zmotno in krši njeno pravico do sodnega varstva (prvi odstavek 23. člena Ustave). Pritožnica se pri tem sklicuje na 112. člen ZNP, ki določa, da v postopku za ureditev razmerij med solastniki odloča sodišče, če ni bilo med solastniki doseženo soglasje o poslu v zvezi z rednim upravljanjem, ki je nujen za redno vzdrževanje stvari v solastnini, oziroma o načinu upravljanja in uporabe stvari v solastnini.

5. Pravica do (upo)rabe in uživanja stvari je eno od treh temeljnih upravičenj, ki izvirajo iz lastninske pravice.¹ Solastnina je posebna oblika lastninske pravice, ki pomeni pravno oblast več oseb na isti nerazdeljeni stvari (condominium pro indiviso), pri čemer vsakemu od solastnikov pripada računsko določen delež te stvari (65. člen SPZ).² Upravičenja solastnika so vsebinsko enaka kot upravičenja izključnega lastnika; upoštevati je treba samo, da se izvršujejo v omejenem obsegu, ki ustreza idealnemu deležu.³ Solastnik ima namreč pravico imeti stvar v posesti in jo skupaj z drugimi solastniki uporabljati sorazmerno svojemu idealnemu deležu (prvi odstavek 66. člena SPZ).

6. Vrsta in način izvrševanja lastninskih upravičenj v 66. členu SPZ nista urejena, temveč je določen le obseg.⁴ Način izvrševanja lastniških upravičenj je torej v prvi vrsti predmet internega sporazuma med solastniki. Če takšen dogovor ni mogoč, ima vsak od solastnikov možnost predlagati, da sodišče v nepravdnem postopku odloči o načinu uporabe stvari.⁵ Gre za določbe 112. do 117. člena ZNP, ki urejajo postopek za ureditev razmerij med solastniki. ZNP v 112. členu med drugim predvideva odločanje sodišča v nepravdnem postopku glede uporabe stvari v solastnini. Sodna odločba v tem postopku je oblikovalne narave; sodišče z njo oblikuje pravno razmerje med udeleženci postopka, ki sami glede uporabe solastne stvari niso dosegli soglasja. Na enak način, kot to stori sodišče, bi lahko udeleženci postopka razmerje glede uporabe solastne stvari uredili tudi s pravnim poslom (npr. s pogodbo o načinu uporabe solastne stvari). Sodna odločba tako v bistvu le nadomešča pravnoposlovno ureditev, ki zaradi nasprotovanja nasprotnega udeleženca ni bila mogoča. Razmerje med solastniki glede uporabe solastne stvari, kakršno je oblikovano s sodno odločbo, izdano v tem postopku, je že po svoji naravi začasnega značaja. Solastniki ga lahko kadarkoli sporazumno uredijo drugače. Sicer pa lahko solastniki medsebojna razmerja dokončno uredijo v postopku za delitev solastne stvari.⁶

7. Glede vprašanja veljavnosti ZNP po uveljavitvi SPZ velja poudariti, da SPZ v prehodnih določbah (prim. 273. člen SPZ) ni razveljavil 112. člena ZNP.⁷ Pravna teorija tudi po uveljavitvi SPZ zastopa stališče, da lahko v primeru, če sporazum o določitvi načina rabe med solastniki ni mogoč, o tem na predlog vsakega od solastnikov odloči sodišče v nepravdnem postopku.⁸ Tudi nekateri primeri iz sodne prakse kažejo, da ima v primeru, ko dogovor med solastniki ni mogoč, vsak od solastnikov možnost predlagati, da sodišče v nepravdnem postopku odloči o načinu (upo)rabe stvari.⁹

8. Drugačno pa je stališče Višjega sodišča v obravnavanem primeru. Pritožnica je namreč vložila predlog za ureditev razmerij med solastniki. Sodišče prve stopnje je predlogu ugodilo in določilo način uporabe nepremičnin v solastnini. Svojo odločitev je oprlo na 112. člen ZNP. Višje sodišče pa je ugodilo pritožbi nasprotnega udeleženca v nepravdnem postopku in sklep sodišča prve stopnje spremenilo tako, da je predlog za ureditev razmerij med solastniki zavrglo. Pojasnilo je, da se "s stališči prvostopnega sodišča, da uporaba solastnih stvari spada med posle rednega upravljanja, ne strinja". Po presoji Višjega sodišča je stališče prvostopenjskega sodišča, da spada v okvir rednega upravljanja tudi način rabe solastnih stvari, v nasprotju z določbo 67. člena SPZ, s katero je predpisano, da so posli rednega upravljanja tisti, ki so potrebni za obratovanje in vzdrževanje stvari za doseganje

njenega namena, in da le o rednih poslih upravljanja, če se solastniki ne morejo sporazumeti, posel pa je nujen za redno vzdrževanje stvari, odloča na predlog solastnika sodišče v nepravdnem postopku.

9. Stališče pravne teorije, pa tudi nekatere sodne odločbe, sprejete po uveljavitvi SPZ, po oceni Ustavnega sodišča kažejo na to, da je sporno stališče Višjega sodišča, po katerem o načinu rabe stvari v solastnini ne more odločiti sodišče v nepravdnem postopku, morebiti materialnopravno napačno, saj Višje sodišče pri svoji razlagi ni upoštevalo 112. člena ZNP. Vendar Ustavno sodišče ni pristojno presoјati materialnopravne pravilnosti izpodbijane odločitve. V skladu s 50. členom ZUstS Ustavno sodišče preizkusi le, ali so bile z izpodbijano sodno odločbo kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine. Glede na pritožnično zatrjevanje je treba presoditi, ali takšno pravno stališče krši pravico do sodnega varstva iz prvega odstavka 23. člena Ustave.

10. Iz pravice do sodnega varstva (prvi odstavek 23. člena Ustave) izhaja zahteva, da mora stranka imeti možnost, da spor predloži v odločitev sodišču in da sodišče v tem sporu tudi meritorno odloči z zavezujočo odločitvijo.¹⁰ Sodni postopek je namenjen varstvu pravic materialnega prava – varstvu, ki se zagotavlja z odločitvijo v sporu glede pravic materialnega prava ali kadar je intervencija sodišča nujna, ker oblikovalnega upravičenja ni mogoče doseči drugače kot s sodno odločbo.¹¹ Iz zahteve po meritorni sodni odločbi izhaja, da odločitev sodišča o zavrženju lahko pomeni poseg v pravico iz prvega odstavka 23. člena Ustave. V tem okviru Ustavno sodišče ne presoja, ali odločitev sodišča o zavrženju temelji na pravilni uporabi zakona, pač pa preizkusi le, ali je sodišče zakonskim določbam z razlago dalo takšen omejujoč pomen, kakršnega niti zakon ne bi smel določiti.¹² V tem primeru je torej odločilen odgovor na vprašanje, ali bi bilo v neskladju z Ustavo, če bi zakonodajalec določil, da o načinu rabe stvari v solastnini ni pristojno odločati sodišče.

11. Iz 66. člena SPZ izhaja materialnopravno upravičenje solastnika, da sorazmerno svojemu idealnemu deležu uporablja stvar v solastnini. Idealni delež se nanaša na celoto in je izražen kot fikcija oziroma abstrakcija, iz katere ne izhaja način dejanske rabe.¹³ Zato se morajo o načinu rabe odločiti solastniki, za takšno odločitev pa je potrebno njihovo soglasje.¹⁴ Ker gre za bistven pogoj izvrševanja solastninskih upravičenj, gre za posel, o katerem je treba najti ustrezno rešitev.¹⁵ Če dogovor med solastniki ni mogoč, mora torej biti zagotovljen sodni postopek, v katerem sodišče s sodno odločbo oblikuje pravno razmerje med udeleženci postopka, ki sami glede rabe stvari v solastnini niso dosegli soglasja. Ob upoštevanju teh izhodišč se izkaže kot nesprejemljivo stališče Višjega sodišča v obravnavanem primeru, ki pritožnici kot solastnici odreka možnost sodnega uveljavljanja enega od temeljnih lastninskih upravičenj, tj. upravičenja do uporabe nepremičnin v solastnini, in sicer še zlasti zato, ker iz obrazložitve sklepa Višjega sodišča ne izhaja, da bi bilo pritožnici zagotovljeno sodno varstvo v kakem drugem sodnem postopku. Ustavno sodišče zato ocenjuje, da je stališče Višjega sodišča, na katerem temelji izpodbijani sklep, v neskladju s pravico do sodnega varstva (prvi odstavek 23. člena Ustave).

12. Glede na ugotovljeno kršitev pravice iz prvega odstavka 23. člena Ustave je Ustavno sodišče izpodbijani sklep razveljavilo in zadevo vrnilo Višjemu sodišču v novo odločanje. V novem postopku bo moralo Višje sodišče postopati v skladu z zahtevami, ki izhajajo iz te odločbe.

13. Ker je Ustavno sodišče izpodbijani sklep razveljavilo zaradi kršitve pravice iz prvega odstavka 23. člena Ustave, se ni spuščalo v presojo drugih zatrjevanih kršitev.

C.

14. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednik Jože Tratnik ter sodnici in sodniki dr. Mitja Deisinger, mag.

Marta Klampfer, mag. Miroslav Mozetič, Jasna Pogačar, dr. Ernest Petrič, dr. Ciril Ribičič in Jan Zobec. Odločbo je sprejelo soglasno.

Jože Tratnik l. r.
Predsednik

¹ Po prvem odstavku 37. člena SPZ lastninska pravica obsega pravico imeti stvar v posesti, jo uporabljati in uživati na najboljšežnejši način ter z njo razpolagati. Omejitve uporabe, uživanja in razpolaganja lahko določi samo zakon.

² V. Rijavec v Stvarnopravni zakonik s komentarjem (red. M. Juhart in drugi), GV Založba, Ljubljana 2004, str. 328.

³ M. Juhart v Stvarno pravo (avtorji: M. Juhart, M. Tratnik, R. Vrenčur), GV Založba, Ljubljana 2007, str. 312.

⁴ V. Rijavec, cit. delo, str. 335.

⁵ M. Juhart, cit. delo, str. 314.

⁶ Tako sklep Vrhovnega sodišča št. II Ips 151/97 z dne 10. 12. 1998.

⁷ PZ je sicer razveljavil več določb ZNP, ki so se nanašale na postopek za delitev stvari in skupnega premoženja, postopek za ureditev meje in postopek za dovolitev nujne poti. Tako so bili razveljavljeni 121. člen, 122. člen, prvi odstavek 123. člena, drugi in tretji odstavek 124. člena, 127. člen, 136. člen, 137. člen, 140. člen, 143. člen, 144. člen, prvi odstavek 148. člena in 149. člen ZNP. Kot navaja dr. Rijavčeva v komentarju SPZ (str. 1056), je bila razveljavitev potrebna zato, ker je to materijo, ki sicer sodi v sklop materialnega prava, uredil SPZ. To pomeni, da so postopkovne določbe glede obravnavanih institutov še naprej urejene v ZNP, materialnopravne določbe pa v SPZ.

⁸ Prim. M. Juhart, cit. delo, str. 320. Enako V. Rijavec, cit. delo, str. 335 in 343.

⁹ Posredno na to kaže obrazložitev Vrhovnega sodišča v sodbi št. II Ips 195/2003 z dne 18. 3. 2004, iz katere izhaja, da lahko solastnik uveljavlja upravičenja glede upravljanja, posedovanja in uporabe cele stvari v mejah solastninskega deleža na podlagi 15. člena ZTLR oziroma 67. člena SPZ, in da je temu namenjen nepravdni postopek. Prim. tudi sklep Višjega sodišča v Kopru št. I Cp 973/2004 z dne 20. 12. 2005 in sklep Višjega sodišča v Kopru št. I Cp 470/2006 z dne 17. 10. 2006.

¹⁰ A. Galič, Ustavno civilno procesno pravo, GV Založba, Ljubljana 2004, str. 468.

¹¹ A. Galič, cit. delo, str. 129.

¹² A. Galič, cit. delo, str. 468.

¹³ M. Juhart, cit. delo, str. 320.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam.